

2008. 08. 08

László

politika - riport

Eltitkolni nem lehet - A kínzás és a megkínzottak

Egy magyar fejlesztésű terápiás módszer segítségével sok száz megkínzott embert sikerült a szakembereknek talpra állítaniuk. Az Amnesty International 2007-ről szóló világjelentése 81 országot sorol fel, ahol embereknek kínzásban és egyéb kegyetlen vagy megalázó bánásmódban volt részük. A kínzás áldozatainak világnapja, június 26. előtt a bicskei befogadó állomáson jártunk.

"k is áldozatok, eszközök, akiket használtak. Az igazi bűnösök a politikusok" - az Elefántcsontpartról menekülő Alfred egykori kínzóiról beszél. A vele szemben ülő terapeuta szerint nem hárit, nem bölcsekedik - ezek a mondatok valódi eredmények, ahogy az is, hogy az Alfred arcára ragasztott zavart félmosoly a napokban először eltűnt rövid időre. Keze beszéd közben a lábszára körül matat, elfekélyesedett sebei lassan gyógyulnak. A 30 éves villamosmérnök a polgárháborúban kettészakadt országban falujától távol, egy fővárosi

Szavazógép

Képgaléria

Bejelentkezés

Regisztráció

Legfrissebb

Impresszum

Snoblesse

Archívum

Dosszié**Irodalmi sikerlista -
Minimum tizenegyes!**

*

**Irodalmi sikerlista -
kapcsolódó kritikák**

*

Konyhai kémia

*

Elsüllyedt szerzők

*

Zengő

*

Állomásról Állomásra

*

Irodalmi szószedet

*

Államvasúti bökkenők

*

üzletben dolgozott. Főnöke a szomszédban baptista imahelyet létesített, ott imádkoztak a kormányellenes tüntetéseken elesett emberekért. Alfred épp nem volt ott, amikor a milícia porig rombolta a helyet, és elhurcolta alkalmazóját, de ezek után nem mert maradni, szülőföldjére, északra menekült. A vallásos fiatalembert itt a helyi lázadók rögtön megtalálták, és azt akarták, hogy csatlakozzon; ő viszont nem akart harcolni. Elhurcolták, táborba zárták, négy hónapig volt fogoly. A gerillák megpróbálták jobb belátásra téríteni, s mivel ellenséges területről érkezőként akár kém is lehetett, különös figyelmet fordítottak rá. Bokájánál összebilincselve lógatták fejfelé, közben botokkal verték. Amikor teljesen kikészült, a közeli misszionárius-kórházba vitték, hogy a további tortúrához talpra állítsák. A dolgozók azonban vettek egy nagy levegőt, és a lázadóknak csak egy halotti bizonyítványt adtak vissza, Alfredet autójukba rejtve vitték a határra. "Amikor ide megérkeztem, főleg arról nem akartam beszélni, ami történt. Elég volt erről álmodni, meg ébren újra látni magam kikötve."

' az egyike annak az évi több száz traumatizált menekültnek, akikkel a Cordelia Alapítvány foglalkozik; a szervezet egy nemzetközi hálózat tagjaként nyújt átfogó segítséget a hazájukban kínzást, bántalmazást átélt embereknek. Többségük a szervezett erőszak áldozata: elnyomó rezsimek vagy épp az ellenük harcolók sanyargatták őket; törzsi, vallási, etnikai viszályok vagy rablóbandák söpörtek át rajtuk. Az első kliensek a boszniai háborúból érkeztek, a mostaniak közt sok a szomáliai. Az államhatalom nélkül sodródó országban a lakosság szabad préda: a férfiak gyakran munkatáborokban, az elrabolt nők szexuális rabszolgaként végzik. Az alapítvány munkatársai a bombázásoktól, táliboktól máig sokkos afgánokhoz, elektromos árammal kezelt kurd lázadókhöz, Szaddám börtöneit megjárt irakiakhoz, iráni politikai menekültekhez, kosovói romákhöz is járnak a befogadó állomásokra.

Látszik a szemén

Az átélteket eltitkolni nem lehet. "A legtöbben teljesen bezárkóznak,

webfejlesztés és
üzemeltetés:

TIME CORNER GROUP

Pápa

*

Politikai okkultizmus
Magyarországon

*

Az úgy hagyott
Magyarország

*

Energiapolitikai
változások

*

Világvárost építenek

*

Elsüllyedt Nobel-
díjasok

*

Szőnyei Tamás:
Nyilván tartottak

*

Raklap

de a szenvedés a szemükön látszik tíz év után is. Nem tudják a tekintetüket fixálni, elkapják, ha a szemükbe nézünk" - mondja az egyik segítő. Valaki már az érkezéskor elsírja magát, és mindent kitesz az asztalra, más minden látszólagos ok nélkül agresszív. Gyanúból bizonyosság a nemzetközi előírások által szabályozott orvosi, pszichiátriai kivizsgálás nyomán lesz. Ha a menekült nem szakemberrel találkozik, a nyomok elsikkadhatnak, főleg ha valakinek *clean torture*-ben volt része. A "tisztá kíntás" maradandó testi sérülést nem okoz, de a pszichét darabokra törheti - ilyen a "submarino", vagyis a vízbe fojtás imitálása, vagy egy másik bebörtönzött megkínzásának végignézése, a csonkítással fenyegetés vagy az iraki Abu Graib börtönből jól ismert módszerek. A bántalmazottak életét beárnyékoló *poszttraumás stressz zavar* (PTSD) jelentkezhet úgynevezett *flashback* formájában (az élmény villámgyors bevillanása, ami padlóra küldi a beteget), szorongásban, rémálmokban, krónikus depresszióban, memóriazavarban, de a paranoiába hajló bizalmatlanság is mindennapos. A tünetek enyhítésére létezik speciális magyar eljárás is. "A beteget egy terápiás körben adjuk kézről kézre. Az egyéni és csoportos, verbális és nonverbális, szomatikus és pszichoterápiát felváltva alkalmazzuk a páciens szenvedéstörténetéhez és kulturális hátteréhez alkalmazkodva. Mi járunk el hozzájuk 'vendégségbe', a terápia az ő szobájukban folyik, tréningezett anyanyelvi tolmáccsal dolgozunk" - sorolja a balkáni háborúktól fejlesztett eljárásrendszer sajátosságait Hárdi Lilla, a Cordelia orvos-igazgatója, gyakorló terapeuta. A legtöbb menekült még életében nem találkozott pszichológussal. "Olyan ez, mint a szex ismeretlen partnerrel. Kicsit hosszabb az előjáték" - fogalmaz az egyik szakember. "Jöttek a doktorok, kedvesek voltak. Nem kellett mást, csak lazítani, aztán egyre többet beszélgettünk. Nagyon furcsa volt, de gondoltam, próbáljuk ki" - emlékszik vissza Alfred.

Ha valaki még nem tud beszélni a történekről, csoportterápián próbálják fellazítani. Hét szomáliai fiatal lánnyal ülünk a szobájukban a foglalkozáson, mindannyian bántalmazottak és nemi erőszak áldozatai, többeket fogva tartottak. Középen Husszein, a tolmács. A

tíz éve menekültként érkező férfi hídverő és karmesterhelyettes, ő az, aki a két kultúrát lefordítja egymásnak. Most is sikerül oldott hangulatot teremtenie, a lányok szívesen mesélik, hogy később orvosok, boltosok, magyar tolmácsok szeretnének lenni. "Gyere, hosszú nyakú, siess, nagy fogú!" - a terapeuta kérdésére nevetéstől fulladozva idézik, hogyan hívta őket a mamájuk, amikor kész volt a vacsora. Amikor a beszélgetés a múltat idéző, komolyabb terápiába kezd átfordulni, távoznunk kell. A "démonűzés" első állomása rendszerint a kommunikatív mozgásterápia. Akit megaláztak és vertek, sokszor elidegenedik a saját testétől, szeretne azon kívül kerülni; van, aki a szívét se találja, hiába tapogatja, más nem akar hozzáérni bántalmazott testrészeihez. A test harmóniájának megélését szolgáló mozdulatok, a légzőgyakorlatok, a közös mozgás, illetve egymás megérintése a testtel fenntartott jó viszony helyreállítását szolgálják. Az animálás, az élettelen tárgyak megszemélyesítése már a felületesen elhantolt múlt megidézését célozza: a csoportban régi emberek, tárgyak tűnnek elő. "Ahhoz, hogy a beteg itt és most létezni tudjon, a maga mögött hagyott időt fel kell támasztania, hogy meg lehessen beszélni. Enélkül nem lehet továbbindulni" - összegez Kalmár Éva terapeuta. A szimbólumcsoportokban már a szakemberek terelik az emlékfolyamot: az átadott örölt kávé kellemes emlékeket ébreszt, a játék pisztoly a traumát hívja elő. A kosovói háború menekültjeinek igényei alapján kidolgozott úgynevezett stációcsoportokban pedig a menekültek kronologikus sorrendben mennek végig a kényszerű exoduson.

Varázslás helyett

A "kéményseprés", vagyis a verbális pszichoterápia elején a betegek néha gyógyszereket is kapnak, mivel nem lehet úgy dolgozni, ha valaki hónapok óta alig alszik, vagy már a téma érintésekor patakokban folyik róla a víz. A legtöbb bántalmazottnak már attól könnyebb, hogy a történeteket megoszthatja valakivel. Sokan egyedül érkeznek, a családfők önérzetük maradékába kapaszkodva hallgatnak, a feleségen esett nemi erőszak pedig néhol akkora

szégyen, hogy amiatt kell az otthont elhagyni; de olyan is előfordul, hogy a férj sem tud semmit. A rövid vagy középhosszú kezelések egyik fő célja a fojtogató büntudat és szégyenérzet oldása. "Segítünk belátni, hogy nem az ő hibája, ami történt. Nem tette rosszul, hogy élt a jogával, és belépett abba a bizonyos pártba, a rendszer a ludas, amely emiatt bántotta. Nehezebb folyamat az elszenvedett erőszak miatt összetört önérzet reparálása" - mondja Hárdi Lilla. Mindeközben maguk a segítők is traumatizálódnak. "Amikor egy fiú elmeséli, hogy az őket terrorizáló szomszéd törzs tagjai rájuk törtek, a szeme láttára levágták az apja fejét, az anyját megölték, az ötéves húga pedig belehalt a nemi erőszakba, felteszed a kezed. Ez egy férfinak is sok" - fúj egy nagyot Husszein, aki néha altatóval alszik. Az alapítvány munkatársaival külsős pszichológus dolgozik a naponta benyelt iszonyat feldolgozásán.

Ahogy a trauma mélysége nem a bántalmazás mértékétől, hanem az áldozat sérülékenységtől függ, a terápia eredményét is leginkább az úgynevezett *megküzdőképesség* befolyásolja. Az egyik ember összeomlik, és évekig kell kezelni, holott két napot tartották börtönben, és nem bántották; a másikat ütötték, társát az orra előtt elevenen nyúzták meg, mégis viszonylag hamar felépül. A megkínzottak egy töredékére pedig bámulatos módon igaz a vulgárpedagógiai közhely, miszerint "teher alatt nő a pálma". A traumák hatására az ő személyiségük erősödik és gazdagodik - a jelenség magyarázatához a kutatók mostanában jutottak közelebb. A rehabilitáció esélyét javítja a támogató családi háttér. Mivel a kínzás az áldozat környezetét is rombolja, őket mindig megpróbálják bevonni. A bántalmazott gyerek, a saját gyermekei előtt megvert apa, a család szeme láttára megerőszkolt anya kórosan strukturálja át a családok szerkezetét, a pozícióját vesztett családfő vagy a megszegényített asszony visszaillesztése gyakran párterápián történik. Az otthonról hozott kulturális minták felélédeése egy közösségen belül a gyógyulás jele: ilyen volt, amikor a bombázásokra eleinte együtt emlékező afgán férfiak és nők egy idő után újra a szegregált csoportokra szavaztak.

"Az egész abban segített, hogy rátaláljak a valóságra, amit folyton a hátam mögé dugdostam. Megértettem, hogy elő kell venni, és majd ha végeztünk vele, akkor majd én hagyom faképnél. Ez nem varázslás, nagyon lassú dolog, és nem szerettem mindig. De ma már kijárok dolgozni egy étterembe, a munka is lefoglal, és jobban is alszom. Az lesz az igazi, amikor olvasni is bírok, egyelőre még nem tudok koncentrálni." Alfred jelenleg itt tart. Az orvos-igazgató szerint első sikerük az, ha valaki már tud aludni, a második, ha a rémálmok elmúlnak, a harmadik akkor érkezik, amikor a *flashback* távozik. "Még magasabb szint, amikor a depresszióból kicsit felszabadulnak, körülnéznek, és meglátnak másokat is. Ha az elején izoláltan létező megkínzottak elkezdnek egymáshoz kapcsolódni és valamit együtt csinálni, az még jobb. A végső cél, hogy elkezdjenek csoportként viselkedni. Hogy ki hova jut el, és ez mennyire tartós, attól is függ, mennyire sikerül majd a társadalomba beilleszkednie." A befogadó állomás udvarán épp nyílt napot tartanak, a lakók műsorral készültek, a színpadon és a nézők között is sok páciens. Amikor a nemzetközi kórus gitárkísérettel azt énekli, hogy "nekem a Balaton a Riviéra", Husszeint majd szétveti a lelkesedés. "Amikor ideértek, szinte semelyik nem volt egyben. Mindenkitől félték, beszéltél hozzájuk, de nem voltak ott. Most meg együtt énekelnek, hülyéskednek. "riási."

Kínzás a világban

Az áldozatok számát becsülni is nehéz, csak a világban működő 136 traumaközpont évi 100 000 embert lát el. Mára a kínzás ellen küzdők mozgalma globális lett, egyre több szakember, egymással összekapcsolt szervezet foglalkozik rehabilitációval, lobbizással. A terrorellenes háború ugyanakkor több országban olyan légkört teremtett, amelyben az állami szervek bizonyos esetekben védhetőnek tartják a kínzás alkalmazását. A jogvédők szerint egyes nyugati országok, ahol a kínzás elleni harcnak hagyományai vannak, elfogadják bizonyítéknak idegen szervek kínzás által megszerzett információit, vagy az egész tevékenységet kiszervezik oda, ahol kevésbé veszik komolyan a nemzetközi jogot. A "jogállami kínzás" fikciója pedig - hogy ti. a

demokratikus országok hatóságai válsághelyzetben, közérdek miatt, ellenőrzött körülmények között használhassanak maradandó sérülést nem okozó módszereket - szinte kipusztíthatatlan. Pedig ha a humanitárius, etikai, jogi érveket figyelmen kívül is hagynánk, továbbá elhinnénk, hogy a szabadság ellenségei ellen lehet a szabadságunkat aláásó eszközökkel küzdeni, akkor is marad néhány bökkenő. A kínzással kibányászott információ teljesen megbízhatatlan, az emberek azt mondják, amit hallani akarnak tőlük - ezt a történelmi tapasztalat mellett számos kutatás bizonyítja; a múlt héten Guantánamo kapcsán az amerikai pszichológusok szövetsége is ezt hangsúlyozta. Finomkodó és kismértékű kínzás pedig nincs. Az AI jelentéseiből kiviláglik, hogy ahol csinálják, ott minden eszközzel és szakmában űzik. A kínzás formanyelve egyébként figyelemre méltóan univerzális, ugyanakkor egyre "nyugatiasabb": vagyis a *clean torture* egyre népszerűbb.

Linder Bálint

MAGYAR NARANC

Copyright Magyar Narancs 1995-2003